

Oğuz Tekin, Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, 335 s., 10 harita, 56 resim, ISBN-13: 978-975-05-0592-8.

Çok üretken bir numismat ve eskiçağ tarihçisi olan Prof. Dr. Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş* adlı yeni kitabıyla Türkiye'deki eskiçağ tarihi araştırmalarına değerli bir katkıda daha bulundu. 3500 yıllık bir dönemi kapsayan kitap, İçindekiler, Önsöz, ilki on bölüme (21-169), ikincisi yedi bölüme ayrılmış olan iki Kısım (21-316), her Kısım'ın sonuna eklenmiş olan Kronoloji Cetvelleri 170-171 ve 311-312), Roma İmparatorları Listesi (313-316), Sözlük (316-330), Harita ve Resimlerin Listesi (331-334), Kaynakça (335-341), Kişi ve Yer Adları Dizini'nden (343-351) oluşmuştur. İki ayrı uygarlığın birbirinden bağımsız olarak anlatılacağı dikkate alındığından olsa gerek bölümler bir kitap bütünlüğünde planlanmamış, İkinci Kısım'ın bölümleri Birinci Kısım'ın devamı olarak değil birden başlatılmıştır. Birinci Kısım'ın konusunu oluşturan Eski Yunan Tarihi 1-10 bölümde (s. 21-171). İkinci Kısım'ın konusunu oluşturan Roma Tarihi 1- 7 bölümde (175-310) anlatılmıştır.

Yazar, kitabın Birinci Kısımının konusunu oluşturan Eski Yunan Tarihi'nin Birinci Bölümünü (s. 21-29) Eski Yunan Tarihi'nin Kaynaklarına ayırmıştır. Bu bölümü *Kaynakların Niteliği ve Antik Çağ Yazarları ve Eserleri* olmak üzere iki alt başlıkta değerlendiren yazar, okuyucuya hem Eski Yunan Tarihi'nin kaynaklarının neler olduğu hakkında hem de kaynakların tarih metodolojisi açısından önemi hakkında bir fikir vermek istemiştir. Yazarın kronolojik sırayla tanıtmış olduğu on üç Antik Çağ yazarı şunlardır: *Homeros, Hesiodos, Hekataios, Herodotos, Thukydidés, Ksenophon, Polybios, Arrianos, Plutarkhos, Appianos, Cornelius Nepos, Strabon, Pausanias*

Kitabın Birinci kısmının İkinci Bölümü (s. 30-5) Ege Dünyasının Tarihi Coğrafya'sına ayrılmış ve bu bölüm *Ege sözcüğünün kökeni, Girit, Anakara Yunanistan ve Anadolu* olmak üzere dört alt başlık altında, Ege Dünyası'nın sınırları coğrafi unsurları dâhilinde yazılmıştır. Tarihöncesi Dönemde Ege Dünyası'nı ayrılmış olan Üçüncü Bölümde (36-38), *Genel Durum, Girit, Anakara Yunanistan, Türkiye Trakyası ve Anadolu* başlıkları altında Paleolitik ve Neolitik Çağların yaşam izleri, mağaraları, yerleşmeleri özet olarak derli toplu anlatılmıştır. Kitabın Dördüncü Bölümü (39-51) Ege Dünyasının Tunç Çağlarına ayrılmıştır. *Ege Dünyasının İlk Tunç Çağı* (M.Ö. 3. binyıl) ve *Ege Dünyası ve Anadolu'da Orta ve Geç Tunç Çağları* (M. Ö. 2. bin yıl) olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilmiş olan bu bölüm, doğal olarak bu çağlara ilişkin tarihsel bilgilerin daha fazla olması nedeniyle ilk iki bölüme göre daha geniş tutulmuş, Girit, Anakara Yunanistan ve Anadolu'daki halklardan söz edilmiştir. Ayrıca bu bölümde Eski Yunan Dünyasının dışında kalan Anadolu'nun Tunç Çağı kavimlerine de yer verilmiştir ki bu Eski Yunan ve Anadolu'nun erken tarihin karşılaştırılması hususunda fikir verici ve kaynak niteliğindedir. Beşinci Bölümde (s. 52-89) Homeros Öncesi Dönemden Arkaik Çağ'ın Sonuna Kadar olan Ege ve Yunan dünyasının tarihi anlatılmıştır. Bölümün alt başlıkları şöyledir: *Ege ve Dor Göçleri, Karanlık Çağ/ Yunan Ortaçağı, Yunan Alfabesinin Ortaya Çıkışı, Batı Anadolu Kent-Devletleri ve Lydia Krallığı, Kent- Devletlerinin Kuruluşu, Meclisler, Magistratlar ve Yurttaşlar, Kolonizasyon Dönemi ve Koloniler, Tiranlar, Yeni Toplum Düzenine Doğru, Drakon, Solon, Kleisthenes ve Atina'da Demokrasinin Kurulması, Sikkenin İcadı ve Yayılımı, Batı ve*

Güney Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar- Phrygia, Lydia, Karia, Lykia. Ayrıca dönemim uygarlık boyutunun yansıtılmasını amaçlayan çerçevelere yer verilmiştir. Çerçeve içinde sistematik biçimde sunulan konuların başlıkları ise şöyledir: *Doğa Filozofları ve Felsefe* (s. 60-61), *Koloni Nasıl Kurulur?* (s. 71), *Yönetim Biçimleri* (s. 82).

Altıncı Bölüm (s.90-102), *Pers- Yunan Savaşları* dönemine ayrılmıştır. Bu bölümün alt başlıkları ise şöyledir: *Persler, Ionia Kent- Devletlerinin Ayaklanması, Marathon Savaşı, Artemision ve Thermoplai Savaşları, Salamis Deniz Savaşı, Plataia ve Mykale Savaşları, Delos Deniz Birliği, Eurymedon Savaşı, Yunanların Doğu Akdeniz Seferi ve Kallias Barışı*'dir. Bir önceki bölümde olduğu gibi Ege ve Yunan tarihinin anlatımında özet akıcılığı bozmadan ancak okuyucunun merak edebileceği ilgili konular çerçeve içinde sunulmuştur. Çerçeve içinde anlatılan konuların başlıkları şöyledir: *Sardeis: Pers Satraplık Merkezi, Kral Yolu, Pers Hanedanlığı: Akhaimenidler, Parthlar, Sasaniler, Perikles, Eski Yunan Tanrı ve Tanrıçaları*.

Kitabın Yedinci Bölümü (s. 103-108) *Peloponnesos Savaşı*'na ayrılmıştır. Atina kenti ile Sparta kenti arasında yapılan ve 27 yıl süren (M.Ö. 431-404) bu savaşın nedenleri, başlaması, gelişimi, safhaları ve sonuçları kronolojik yöntem takip edilerek şu başlıklar altında anlatılmıştır: *Savaşın Nedeni, Savaşın Başlaması, Arhidamos Savaşı, Nikias Barışı, Sicilya Seferi, Lysandros'un Notion Zaferi, Arginussai Savaşı, Aigospotamoi Savaşı*. Bu bölümde de önceki bölümde olduğu gibi siyasal tarihi temel alan anlatımın akıcılığını bozmamak için olsa gerek, dönemin eski edebiyatı ve felsefesine ilişkin sistematik bilgiler, *Tragedya ve Komedyaya, Sofistler* başlıkları altında çerçeve içinde alınarak verilmiş, bu sayede okuyucuya anlatılan dönemin uygarlığı da fark ettirilmek istenmiştir.

Sekizinci Bölüm (s. 109-115), *Peloponnesos Savaşı*'ndan Sonra başlığı altında M.Ö. 401 yılından M.Ö. 362 yılındaki Mantinea Savaşı'na kadar yaklaşık kırk yıllık bir zaman dilimini kapsar. *Satrap Kyros'un Ayaklanması, Korinthos Savaşı, İkinci Deniz Birliği, Thebai Kent-Devletinin Yükselişi, Kartaca'nın Güney İtalya ve Sicilya'ya seferi ve Batı Anadolu'da Bir İttifak* bu bölümün alt başlıklarını oluşturmaktadır. Varlığı yalnızca sikkelerden bilinen Batı Anadolu'daki ittifakın (symmakhia) üyesi olan kentler şunlardır: Rhodos, Knidos, Iasos, Ephesos, Byzantion, Kyzikos ve Samos. Bu bölümde çerçeve içinde sunulan konu başlıkları ise şunlardır: *Sokrates, Mitolojide Kahramanlar*.

Kitabın Birinci Kısımının son iki bölümü, yani dokuzuncu ve onuncu bölümler, Makedonya Krallığı ve Helenistik Çağa ayrılmıştır. Dokuzuncu Bölümün (s. 116-143) konu başlıkları ise şöyledir: *Makedonya, II. Philippos, Phokis ile Thebai arasında meydana gelen Kutsal Savaş, Khaironeia Savaşı, Korinthos Birliği, Büyük İskender ve Doğu Seferi, İskender'in Anadolu'ya geçişi- Lydia'da, Ionia'da, Karia'da, Lykia'da, Pamphylia'da, Pisidia'da, Phrygia'da, Galatia'dan Kilikia'ya - İssos Savaşı, Gaugamela Savaşı, Büyük İskender İmparatorluğu'nun Yapısı ve Niteliği, Büyük İskender'den Sonra: İskender'in Ardılları (Diadokhos'lar), Triparadeisos'taki Devlet Konseyi, Gaza Savaşı, İskender'in Ardıllarının Egemenlik Mücadelesi, İpsos Savaşı, Korupedion Savaşı*. Bu bölümde dönemle ilgili çerçeve konu başlıkları ise şunlardır: *Platon (Eflatun), Aristoteles, İskender Lahdi, Büyük İskender Sikkeleri, Ptolemaioslar ve Anadolu'daki Egemenliği, Seleukoslar ve Anadolu'daki Egemenliği, Trakya ve Lysimakhos*.

Yazar, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş* adlı bu eserin birinci kısmının son bölümü yani onuncu bölümü (144-169) *Anadolu'da Kurulan Helenistik Krallıklara ayrılmıştır. Pergamon Krallığı, Bithynia Krallığı, Pontos Krallığı, Kappadokia Krallığı, Armenia Krallığı, Kommagene Krallığı, Helenistik Krallıkların Son Bulması* bu bölümün alt başlık konularını oluşturmaktadır. Yazar, bu krallıkların soy çizelgeleri ile beraber yine bu krallıklarla ilgili kültürel konularda çerçeve içinde bilgiler yer vermiştir. Çerçeve konu başlıkları şunlardır: *Pergamon Zeus Sunağı,*

Sağlık Merkezleri: Asklepeion'lar, Pontos Kralları Listesi, Dünyanın Yedi Harikası, Kappadokia Kralları Listesi, Eğitim ve Spor. Kitabın birinci kısmı, "Eski Yunan Tarihi için Kronoloji Cetveli" (s. 170-171) ile bitir.

Kitabın Roma tarihini anlatan İkinci Kısımın Birinci Bölümü (175-182), Roma Tarihinin Kaynakları'na ayrılmış ve bu bölümde Kaynakların niteliği üzerine bir giriş bilgisi verdikten sonra Antik Çağ Yazarları başlığı altında 26 yazarı kronolojik sırayla kısaca tanıtmıştır. Roma tarihini kaynakları olan bu yazarlar şunlardır: *Fabius Pictor, Cato, Polybios, Varro, Cornelius Nepos, Cicero, Caesar, Sicilyalı Diodoros, Sallustius, Vergilius, Strabon, Livius, Ovidius, Halikarnassoslu Dionysios, Suetonius, Iosephus, Plutarkhos, Tacitus, Genç Plinius, Appianos, Pausanias, Aristides, Cassius Dio, Historia Augusta, Zosimos, Procopius*'dur.

Kitabın İkinci Kısımın İkinci Bölümünde (s. 183-189) İtalya coğrafyası ve İtalya'nın erken sakinleri ve kültürleri anlatılmıştır. Bu bölümün konu başlıkları şunlardır: *İtalya'nın Coğrafyası, İtalya'nın Erken Kültürleri, Roma'nın Latinlerce İskânı, Etrüsklerin Gelişi ve Etruria'daki Egemenlikleri.*

Etrüsk Hâkimiyeti ve Krallıklar Dönemi ana başlığı altında yazılmış olan Roma Tarihinin Üçüncü Bölümünün (s. 190- 195) alt başlıkları ise şunlardır: *Etrüsklerin Roma'daki Hâkimiyeti ve Krallık Yönetiminin Kurulması, Roma'da Etrüsk Egemenliğinin Sonu ve Cumhuriyet Yönetimine Geçiş, Roma'nın Kuruluş Efsanesi, Krallık Döneminde Sosyal Düzen ve Devlet İdaresi*'dir. Bu bölüm içinde bir de Roma kent planının krokisi ilave edilmiştir.

Yazar, kitabın İkinci Kısımın Dördüncü Bölümünü (s. 196-223) Roma'nın Cumhuriyet Dönemi tarihine ayırmıştır. Roma Tarihi'nin yaklaşık beş yüz yıllık dönemini anlatan bu bölümün alt konu başlıkları şunlardır: *Cumhuriyet İdaresinin Kurulması, Yönetim Şekli ve Kurumları, On İki Levha Kanunları, Roma'nın İtalya'da Yayılmaya Başlaması ve Sammit Savaşları, Kartaca Savaşları, Roma'nın Makedon Krallığı ile Savaşı, Roma ve Seleukos Kralı III. Antiokhos Arasındaki Savaş, Gracchus Kardeşlerin Reformları, Marius'un Askeri Başarıları ve Ordu Reformu, Müttefikler Savaşı, Mithradates Savaşları, Dictator Sula ve Reformları, Pompeius, Caesar ve Birinci Triumvir'lik, İkinci Triumvirlik, Octavianus-Antonius ve Cleopatra'ya Karşı.* Bu bölümün çerçeve konu başlıkları ise şunlardır: *Roma Rakamları, Başlıca Roma Magistratları, Roma Meclisleri, Municipium, Roma Yolları ve Su Kemerleri, Köle Ayaklanmaları ve Spartacus, Roma Takvimi, Civitas Libera: Özgür Kent, Roma Eyaletleri.*

İmparatorluk- Principatus Dönemi ana başlığıyla başlayan Beşinci Bölümde (s. 224-288) Roma tahtına çıkmış olan imparatorlar bağlı buldukları hanedanlara ayrılarak ya da isimlendirilmiş durumda sırasıyla verilmiştir. *Julius- Claudius Hanedanı- Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius, Nero; Dört İmparatorlar Yılı- Galba, Otho, Vitellius; Flavius Hanedanı- Vespasianus, Titus, Domitianus, Evlat edinilen imparatorlar dönemi ve Antonius'lar Hanedanı- Nerva, Traianus, Hadrianus, Antonius Pius, Marcus Aurelius ve Lucius Verus, Commodus; Hanedan üyesi olmayan imparatorlar- Pertinax, Didius Iulianus, Pescennius Niger, Clodius Albinus; Severus Hanedanı- Septimius Severus, Caracalla, Macrinus, Diadumenianus, Elagabalus, Severus Alexander; Asker imparatorlar veya askeri anarşi dönemi- Maximinus Thrax (I. Gordianus, II. Gordianus, Pupienus, Balbinus), III. Gordianus, I. Philippus, Traianus Decius, Aemilianus, Valerianus, Gallienus, Postumus, II. Claudius, Quintillus, Aurelianus, Tacitus, Florianus, Probus, Carus, Carinus, Numerianus, bu bölümde yer alan imparatorlardır.* Ayrıca bu bölümde çerçeve içinde siyasi olayların dışında önemli konulara değinilmiştir. Bu konular ise; *Pax Romana, Anadolu'da Roma İmparatorluğu Kültü, Batı Anadolu Depremi, Antik Çağ'da Trakya, Patara Yol Kılavuzu Anıtı: Stadiasmus Patarensis, Seneca, Yaşlı Plinius, Eskiçağ'dan Bir Kanal Projesi: Sapanca Gölü'nün Marmara Denizi'ne Bağlanması, Gladyatörler; Julia Donna, Caracalla'nın Yurttaşlık Yasası: Constitutio Antoniniana, Roma Sikkeleri.*

Altıncı Bölümün (s. 289-307) ana başlığı *İmparatorluk- Dominatus Dönemi*'dir. Bölümde yine sırasıyla tahta çıkan imparatorlar başlıklar halinde verilmiştir. Bunlar; Tetrarkhia'ya Doğru- *Diocletianus, Maximianus, Carausius, I. Constantius Chlorus, Galerius, II. Severus, Maxentius, Licinius, Maximinus Daia*; Constantinus Hanedanı ve Tetrarkhia'nın Son Bulması- *I. Constantinus, II. Constantinus, Constans, II. Constantius, Magnentius, Iulianus, Iovianus*; Valentinianus Hanedanı- *I. Valentinianus, Valens, Gratianus, II. Valentinianus*; Theodosius Hanedanı- *I. Theodosius*. Bu bölümde çerçeve içinde yer alan konu ise, Roma İmparatorluğu'nun Yeni Başkenti: Constantinopolis'dir.

Eski Yuna ve Roma Tarihine Giriş adlı bu eserin İkinci Kısımının son bölümü yani Yedinci Bölümü (308-310) *Bölünen İmparatorluk* ana başlığı altındadır. Ana başlıktan da anlaşılacağı gibi bölümün diğer başlıkları *Batı Roma İmparatorları* ve *Doğu Roma İmparatorları*'dir. Bu bölüm, Roma İmparatorluğu'ndan farklı yapıya sahip olan ve modern tarihçiler tarafından "Bizans" olarak adlandırılmış olan Doğu Roma İmparatorluğu'na kadar Roma Tarihi'nin son 183 yıllık dönemini çok özet olarak içerir. Yedinci Bölümden sonra kronoloji listesini takip eden *Roma İmparatorları Listesi'nde- Cesarlar ve Gasıplar hariç-* Augustus'tan itibaren tüm imparatorların iktidar dönemleri, sürelerini ve ölüm sebeplerini kronolojik olarak verilmiştir. Şahıs adları, Mitolojik tanrı ve kahramanların adları ile coğrafi adlar hariç- hazırlanmış olan *Sözlük* (s. 317-329), Eski Yunan ve Roma Tarihi'nde yer alan bir çok terimi içerir. Alfabetik sırayla verilen bu terimler hem konunun uzamanı olmayanlar hem de lisans ve lisansüstü düzeydeki öğrenciler için kitabın okunabilmesinde kolaylık, terminoloji bilgisi edinmek açısından çok faydalıdır. *Harita ve Resimlerin Listesi* alındıkları kaynakçaları ile verilmiştir. *Kaynakça* ((335-341) kendi içinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma şu şekildedir: *Eski Yunan ve Roma Tarihi'ni Birlikte Ele Alan Yayınlar-* Ansiklopediler-Sözlükler, Genel Kitaplar ile Başvuru Nitelikli Eserler, Mitoloji, Edebiyat- Felsefe, Sosyal Yaşam, Kent, Antik Numismatik-Ekonomi (Genel Kitaplar); *Eski Yunan Dünyası-* Minos-Miken ve Ege'de Tunç Çağı, Ege Göçlerinden Helenistik Devletlerin Sonuna Kadar; *Roma Dünyası-* Eski Yunanca ve Latince Kökenli Yer ve Şahıs Adlarının Yazımına İlişkin. Kitapta en son olarak da -Roma ve Atina kentleri hariç- *Kişi ve Yer Adları Dizini* bulunmaktadır.

Sonuç olarak, kitap, yazarın önsözünde de belirttiği gibi, daha önce Türkiye'de Türkçe kaleme alınmış olan Eski Yunan ve Roma Tarihi ile ilgili kitapların geçerliliğini ortadan kaldıracak bir çalışma olarak kaleme alınmış değildir. Ancak Eski Batı Tarihi alanında yayımları zenginleştirmiş, sistematik bir tarzda, akıcı bir dille yazılmış, Eski Yunan ve Roma Tarihi'ne ilgi duyan herkesin rahatlıkla okuyup bu iki eski çağ uygarlığı hakkında genel hatlarıyla bilgilenebileceği eser olarak düşünülmüş ve amacına ulaşmış bir eser olarak ortaya çıkmıştır. Hem içerik olarak, hem de Türkiye'de, özellikle eski çağ tarihi ile kitaplarda bir örneği olmayan çerçeve içinde anlatılan konuların yerindeliği, gerekliliği ve faydasıyla, kronoloji cetvelleri ve konularına göre zengin bibliyografyasıyla yalnızca lisans değil, lisansüstü eğitimi düzeyindeki tarih, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri gibi bölümlerin öğrencileri için bir elkitabı niteliğindedir. Fakat Persler, Parthlar, Armenia ve Kommagene Krallıkları gibi eski doğu krallıkları, Yunanlılar ve Romalılarla ilgileri dolayısıyla kitapta yer bulurken Helenistik dünyanın bir parçası olan, Helenistik krallar ve kentlerle, Romalılarla siyasal ve kültürel anlamda çok yakın ilişki içerisinde bulunmuş olan Anadolu'daki Galatların çerçeve konusu olarak bile kitapta yer bulmamış olması bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Kevser Taşdöner*

* Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora öğrencisi.